1961
ମାର୍ଚ୍ଚ 30

ପୁରନଲାଲ ଲଖନପାଲ

ବନାମ

ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଏବଂ ଅନ୍ୟମାନେ

(ପି. ବି. ଗଜେନ୍ଦ୍ରଗଡକର, ଏ. କେ. ସରକାର,

କେ. ଏନ୍. ୱାଞ୍ଚୁ, କେ. ସି. ଦାସ ଗୁପ୍ତା ଏବଂ

ଏନ୍. ରାଜଗୋପାଳ ଆୟାଙ୍ଗର, ନ୍ୟାୟାଧୀଶବୃନ୍ଦ)

ସଂସଦୀୟ ନିର୍ବାଚନ- ଜାମ୍ମୁ ଓ କାଶ୍ମୀରକୁ ଆବଣ୍ଟିତ ଆସନ- ନିର୍ବାଚନର ପ୍ରଣାଳୀ- ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ- ସାମ୍ବିଧାନିକତା- ଭାରତର ସମ୍ବିଧାନ,ଅନୁଚ୍ଛେଦ ମାନ 81, 370 (1)-ସମ୍ବିଧାନ (ଜାମ୍ମୁ ଓ କାଶ୍ମୀର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା) ଆଦେଶ 1954, ପରିଚ୍ଛେଦ 5 (c) ।

ଲୋକ ସଭା (ଲୋକସଭା) ରେ ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟକୁ ଛଅଟି ଆସନ ଆବଣ୍ଟିତ ହୋଇଛି ଏବଂ ସେହି ଆସନଗୁଡ଼ିକର ନିର୍ବାଚନ ସାଧାରଣତଃ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 (1) ଅନୁଯାୟୀ ସିଧାସଳଖ ନିର୍ବାଚନ ଦ୍ୱାରା ହେବା ଉଚିତ୍, କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ସେହି ଅନୁଚ୍ଛେଦକୁ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ର ପରିଛେଦ 5 (c) (ଜାମ୍ମୁ ଏବଂ କାଶ୍ମୀର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଜନୀୟତା) ଦ୍ୱାରା 1954 ଆଦେଶରେ ଏହାକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଦର୍ଶାଯାଇଥିଲା ଯେ "ଲୋକ ସଭାରେ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ସୁପାରିଶରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ" । ଆବେଦନକାରି ଜଣେ ପଞ୍ଜୀକୃତ ଭୋଟର ଏବଂ ଭାରତର ଯେକୌଣସି ସଂସଦୀୟ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରୁ ନିର୍ବାଚନ ପାଇଁ ଯୋଗ୍ୟ ବୋଲି ଦାବି କରୁଥିଲେ, ସେ ଯୁକ୍ତି ଉପସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ କ୍ଷମତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲେ କାରଣ ସେ ଲୋକସଭାକୁ ସିଧାସଳଖ ନିର୍ବାଚନକୁ ନାମାଙ୍କନ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରତିସ୍ଥାପନ କରିଥିଲେ ଏବଂ ଉକ୍ତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 ରେ ଆମୂଳ ଅଦଳବଦଳ ଥିଲା ଏବଂ ଅନୁଛେଦ 370 (1) ଅନୁଯାୟୀ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ନଥିଲା ।

ନିର୍ଣ୍ଣିତ ଯେ ଅନୁଛେଦ 370 (1) ରେ ବ୍ୟବହୃତ " ପରିବର୍ତ୍ତନ" ଶବ୍ଦକୁ ସମ୍ବିଧାନ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ବ୍ୟାପକ ଅର୍ଥ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ ଏବଂ ତାହା ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବୁଝାଏ ଏବଂ ଏହା ଏପରି "ଆମୂଳ

ଅଦଳବଦଳ" କରିପାରୁନଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ମଧ୍ୟରେ ସୀମିତ ରହିପାରିବ ନାହିଁ । ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନରେ ଦର୍ଶାଯାଇଛି ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳର ସୁପାରିଶରେ ନାମାଙ୍କନ କରିବେ, ଯାହା କେବଳ ମତଦାନ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇପାରିବ, ଏବଂ ବାସ୍ତବରେ ଏହା ବ୍ୟବସ୍ଥା କରେ ଯେ ଆସନଗୁଡ଼ିକ ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ ହେବ, ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନ ଦ୍ୱାରା ନୁହେଁ । ନିର୍ବାଚନର ଉପାଦାନ ଏହିପରି ବିଦ୍ୟମାନ ଥିବାରୁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 ରେ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଦଳବଦଳ ହୋଇନଥିଲା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କର ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥିଲା, ଯାହା ସେ କରିଥିଲେ ।

ଦିଲ୍ଲୀ ଆଇନ ଅଧିନିୟମ, 1912, [1951] ଏସ. ସି. ଆର 747 ରେ ପ୍ରଭେଦନୀୟ ମୂଳ ନ୍ୟାୟିକ ଅଧିକାରିତା : ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଆବେଦନ ସଂଖ୍ୟା 139/1957 ।

ମୌଳିକ ଅଧିକାରର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ ପାଇଁ ଭାରତୀୟ ସମ୍ବିଧାନର ଧାରା 32 ଅନୁଯାୟୀ ଆବେଦନ ।

ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ *ଆର୍. ଭି. ଏସ୍. ମଣି* ଆବେଦନ କରିଥିଲେ ।

ସି. କେ. ଡାଫ୍ଟାରୀ, ଭାରତର ସଲିସିଟର୍-ଜେନେରାଲ୍, ବି. ସେନ୍ ଏବଂ ଆର୍. ଏଚ୍. ଢେବର, ଉତ୍ତରଦାତା ସଂଖ୍ୟା 2 ପାଇଁ ।

1961, ମାର୍ଚ୍ଚ, 30 ରେ ନ୍ୟାୟାଳୟଙ୍କର ରାୟ ପ୍ରଦାନ କରାଯାଇଥିଲା ।

ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ୱାଞ୍ଚୁ ଙ୍କ ଦ୍ୱାରା - ଆବେଦନଟି ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ଅନୁଯାୟୀ (ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରୟୋଗ) ସମ୍ବନ୍ଧରେ 1954 ମସିହାରେ କରାଯାଇଥିବା ଏକ ଆଦେଶ (ଏହା ପରେ ଆଦେଶ କୁହାଯାଏ)ର ସାମ୍ବିଧାନିକତାକୁ ଆପତ୍ତି କରେ । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ମାମଲା ହେଉଛି ଯେ ସେ ଦିଲ୍ଲୀର ସଂସଦୀୟ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରେ ଜଣେ ଭୋଟର ଭାବରେ ପଞ୍ଜୀକୃତ ହୋଇଥିଲେ । ତେଣୁ ତାଙ୍କର ଭାରତର ଯେକୌଣସି ସଂସଦୀୟ ନିର୍ବାଚନମଣ୍ଡଳୀରୁ ନିର୍ବାଚନ ଲଢ଼ିବାର ଅଧିକାର ରହିଛି । ଲୋକ ସଭା (ଲୋକସଭା) ରେ ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟକୁ ଛଅଟି ଆସନ ଆବଣ୍ଟନ କରାଯାଇଛି । ସାଧାରଣତଃ, ଏହି ଆସନଗୁଡ଼ିକ ପାଇଁ ନିର୍ବାଚନ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 (1) ରେ ଦିଆଯାଥିବା ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗୁଡିକ ଆଧାରରେ ସିଧାସଳଖ ନିର୍ବାଚନ ଦ୍ୱାରା ହେବା ଉଚିତ୍ ; କିନ୍ତୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଏହି ଅନୁଚ୍ଛେଦକୁ ଜାମ୍ମୁ ଓ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ସହ ସମ୍ପୃକ୍ତ ଥିବା ପରିଚ୍ଛେଦ 5 (c)ର ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ନିମ୍ନ ଲିଖିତ ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ।

" ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ରହି ଲାଗୁ ହେବ ଯେ, ଲୋକସଭାରେ ରାଜ୍ୟର ପ୍ରତିନିଧିମାନେ ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ସୁପାରିଶ କ୍ରମେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନିଯୁକ୍ତ ହେବେ "।

ଆବେଦନକାରୀ ଯୁକ୍ତି କରିଛନ୍ତି ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ସମୟରେ ତାଙ୍କ କ୍ଷମତାକୁ ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲେ, କାରଣ ଏହା ଦ୍ୱାରା ସେ ଲୋକ ସଭା ପାଇଁ ସିଧାସଳଖ ନିର୍ବାଚନକୁ ନାମାଙ୍କନ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ବାଚନରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିଥିଲେ ଯାହା ସେ କରିପାରିବେ ନାହିଁ । କୁହାଯାଏ, ଏହା ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ଲାଗୁ ହୋଇଥିବା ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81ରେ ଏକ ମୌଳିକ ଅଦଳବଦଳ ଥିଲା ଏବଂ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ଅନୁଯାୟୀ ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଭାବରେ ନ୍ୟାୟସଙ୍ଗତ ନଥିଲା । ତେଣୁ ସେ ପ୍ରାର୍ଥନା କରିଛନ୍ତି ଯେ କରାଯାଇଥିବା ସଂଶୋଧନକୁ ଅସାମ୍ବିଧାନିକ ଘୋଷଣା କରାଯିବା ଉଚିତ ଏବଂ ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ସୁପାରିଶରେ ଲୋକସଭାକୁ ମନୋନୀତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କ ବିରୋଧରେ ଏକ ଅଧିକାର ପୃଚ୍ଛା ଆଜ୍ଞାଦେଶ ଜାରି କରାଯିବ ଯାହା ସେମାନଙ୍କୁ ସଂସଦର ସଦସ୍ୟ ଭାବରେ କାର୍ଯ୍ୟ କରିବାକୁ ବାରଣ କରିବ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 32 ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ଆବେଦନକୁ ବଜାୟ ରଖିବା ପାଇଁ ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଧିକାର ଅଛି କି ବୋଲି ପ୍ରଶ୍ନ ବ୍ୟତୀତ, ଆମର ମତ ଯେ ଏଥିରେ କୌଣସି ଶକ୍ତି ନାହିଁ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370ର ଯେଉଁ ପ୍ରାସଙ୍ଗିକ ଅଂଶକୁ ନେଇ ଆମେ ଚିନ୍ତିତ, ତାହା ଏହି ଶବ୍ଦଗୁଡ଼ିକ ଆଧାରରେ : -

" ଏହି ସମ୍ବିଧାନରେ ଯାହା କିଛି ଥିବା ସତ୍ତ୍ୱେ -

....

(d) ଏହା ସମ୍ବିଧାନର ଅନ୍ୟ ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରୁ ସେହି ରାଜ୍ୟ (ଅର୍ଥାତ୍ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ) ସମ୍ବନ୍ଧରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରୁଥିବା ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ରହି ଲାଗୁ ହେବ ।

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 ସ୍ପଷ୍ଟ ଭାବରେ ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେଇଥାଏ ଏବଂ ସେଥିପାଇଁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନର ବଶବର୍ତ୍ତୀ ରହି ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଇଛି, ଯାହା ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିପାରିବେ । ତେଣୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରକାଶ କରିବାର କ୍ଷମତା ରହିଛି ଯେ ସମ୍ବିଧାନର କେତେକ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରେ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ ଏବଂ ଏପରି ଆଦେଶ ଦିଆଯିବା ପରେ ସେହି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ଲାଗୁ ହେବ ନାହିଁ । ସମ୍ବିଧାନର କିଛି ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହି ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ

ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ନୁହେଁ ବୋଲି ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିବାର ଏହି କ୍ଷମତା ବ୍ୟତୀତ, ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ଉପଯୁକ୍ତ ବୋଲି ବିବେଚନା କରି ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାର କ୍ଷମତା ମଧ୍ୟ ଦିଆଯାଇଛି I ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ପକ୍ଷରୁ ଯୁକ୍ତି ହେଉଛି ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ ପରିକଳ୍ପିତ ସଂଶୋଧନର ଅର୍ଥ ସେହି ରାଜ୍ୟ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ ପ୍ରୟୋଗ କରାଯାଇଥିବା ସମ୍ବିଧାନର ପରିବର୍ତ୍ତନ ନୁହେଁ ଏବଂ ନିଶ୍ଚିତ ଭାବରେ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକରେ ଏକ ଆମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିବ ନାହିଁ I ଏହା ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ସେ ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ କାନିୟା ଏବଂ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ମହାଜନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା *ଦିଲ୍ଲୀ ଆଇନ ଅଧିନିୟମ, 1912, 1951]* ([1]) ମାମଲାର ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ ଉପରେ ନିର୍ଭର କରିଛନ୍ତି I ମୁଖ୍ୟ ନ୍ୟାୟାଧୀଶ କାନିୟା "ପରିବର୍ତନ" ଶବ୍ଦ ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରିବା ପରେ ଏପରି ନିର୍ଣ୍ଣିତ କରିବା ପରି ମାନେ ହୁଏ ଯେ "ପରିବର୍ତନ" ଶବ୍ଦଟି ଅମୂଳ ପରିବର୍ତନ ବିନା କେବଳ ପରିବର୍ତ୍ତନକୁ ବୁଝାଏ I ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ମହାଜନ ଏହା ମଧ୍ୟ କହିଥିଲେ ଯେ ତାଙ୍କ ସମ୍ମୁଖରେ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ବ୍ୟବହୃତ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦଟି "କୌଣସି ସାମଗ୍ରୀକ କିମ୍ବା ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ପରିବର୍ତ୍ତନ" କୁ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରିନଥିଲା I ତେଣୁ ଆବେଦନକାରୀ ଅନୁରୋଧ କରନ୍ତି ଯେ ଆଦେଶଟି ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ଜମ୍ମୁ ଏବଂ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନକୁ, ନାମାଙ୍କନ ଦ୍ୱାରା ବଦଳାଇ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 ରେ ଏକ ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରାଯାଇଛି ତେଣୁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ ବ୍ୟବହୃତ "ପରିବର୍ତ୍ତନ" ଶବ୍ଦ ପରିପ୍ରକାଶ ଦ୍ୱାରା ଏହା ଯଥାର୍ଥ ନୁହେଁ ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଭାରତର ସେହି ଅନୁଚ୍ଛେଦ ଅନୁଯାୟୀ ଏହି ମୌଳିକ ଅଦଳବଦଳ କରିବାକୁ ଯାଇ ତାଙ୍କର କ୍ଷମତା ଅତିକ୍ରମ କରିଥିଲେ I

ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ସନ୍ଦର୍ଭରେ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କଣ ତାହା ବିଚାର କରିବା ପୂର୍ବରୁ, ପ୍ରଥମେ ଦେଖାଯିବା ଉଚିତ ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81ର ପରିବର୍ତ୍ତନ ପ୍ରସଙ୍ଗରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରକୃତରେ କଣ କରିଛନ୍ତି I ଏହି ସଂଶୋଧନରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରୁ ଲୋକସଭାର ଛଅଟି ଆସନ ସେହି ରାଜ୍ୟର ବିଧାନସଭାର ସୁପାରିଶ କ୍ରମେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାମାଙ୍କନ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ କରାଯିବ I ବର୍ତ୍ତମାନ ସ୍ଥିତିରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା ନାମାଙ୍କନ ଦ୍ୱାରା ଆସନଗୁଡିକ ପୂରଣ କରାଯିବ; କିନ୍ତୁ ବାସ୍ତବରେ ସଂଶୋଧନଟି ଲୋକ ସଭାରେ ଏହି ଆସନଗୁଡିକ ପାଇଁ ସିଧାସଳଖ ନିର୍ବାଚନ ପରିବର୍ତ୍ତେ ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନକୁ ବ୍ୟବସ୍ଥିତ କରେ I ଏହି ସଂଶୋଧନରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ରାଜ୍ୟ ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ସୁପାରିଶ କ୍ରମେ ଏହି ଛଅଟି ଆସନ ପାଇଁ ସଦସ୍ୟମାନଙ୍କୁ ମନୋନୀତ କରିବେ I ତେଣୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି କେବଳ ବୟସ୍କ ମତାଧିକାର ଆଧାରରେ ନିର୍ବାଚିତ ହୋଇଥିବା ରାଜ୍ୟ

([1])[1951] S.C.R. 747.

1961

ପୁରନଲାଲ ଲଖନପାଲ ବନାମ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି

ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ୱାଞ୍ଚୁ

ବିଧାନମଣ୍ଡଳ ସୁପାରିଶ ଦ୍ୱାରା ମନୋନୀତ କରାଯାଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କୁ ନାମଙ୍କିତ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ବର୍ତ୍ତମାନ ବିଧାନସଭା ଏହି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟରେ କେବଳ ମତଦାନ ଆଧାରରେ ସୁପାରିଶ କରିପାରିବେ । ତେଣୁ, ବାସ୍ତବରେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କରାଯାଇଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରୁ ଲୋକସଭାର ଛଅଟି ଆସନ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ ନହୋଇ ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନ ଦ୍ୱାରା ପୂରଣ ହେବ । ଏହି ଆସନଗୁଡିକ ପୂରଣ କରିବା ପ୍ରସଙ୍ଗରେ, ନିର୍ବାଚନ ଏକ ଉପାଦାନ ଭାବରେ ଏପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ରହିଛି, ଯଦିଓ ଏହାକୁ ପରୋକ୍ଷ କରାଯାଇଛି । ଏହି ପରିସ୍ଥିତିରେ ଏହା କହିବା ସମ୍ଭବ ନୁହେଁ ଯେ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ପ୍ରଭାବିତ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 ରେ ଏକ ମୌଳିକ ଅଦଳବଦଳ କରାଯାଇଛି ।

କିନ୍ତୁ ଏହି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଦ୍ୱାରା ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନର ପ୍ରବର୍ତ୍ତନ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 (1) ର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକର ଏକ ମୌଳିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବୋଲି ଧରିନେବା ସତ୍ତ୍ୱେ, ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ ବ୍ୟବହୃତ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦ ଦ୍ୱାରା ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ଯଥାର୍ଥ କି ନାହିଁ ତାହା ପ୍ରଶ୍ନ ରହିଯାଇଛି । ଆମେ ଏଠାରେ ଏକ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥା ବିଷୟରେ ଆଲୋଚନା କରୁଛୁ ଯାହାକୁ କୌଣସି ସଂକୀର୍ଣ୍ଣ କିମ୍ବା ପାଣ୍ଡିତ୍ୟପୂର୍ଣ୍ଣ ଅର୍ଥରେ ବ୍ୟାଖ୍ୟା କରାଯାଇପାରିବ ନାହିଁ । ଦିଲ୍ଲୀ ଆଇନ ଅଧିନିୟମ, 1912, ମାମଲାରେ[1] ବିଚାର ପାଇଁ ଆସିଥିବା ପ୍ରଶ୍ନଟି ଏକ ଅଧୀନସ୍ଥ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ଏକ ଅଧୀନସ୍ଥ ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ ପ୍ରଣୟନ କରିବାର କ୍ଷମତା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଥିଲା । ସେହି ପରିପ୍ରେକ୍ଷୀରେ ପର୍ଯ୍ୟବେକ୍ଷଣ କରାଯାଇଥିଲା ଯେ ବିଚାରାଧୀନ ଆଇନର ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେତେବେଳେ ଏହା "ପରିବର୍ତ୍ତନ" ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲା, କେନ୍ଦ୍ର ସରକାର କିଛି ଆଇନକୁ ଭାଗ C ରାଜ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ କୌଣସି ମୌଳିକ ଅଦଳବଦଳ ବିନା ବିସ୍ତାର କରିବେ । କିନ୍ତୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାରେ ଆମକୁ ସମ୍ବିଧାନ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ ବ୍ୟବହୃତ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ କରିବାକୁ ପଡିବ । ଯେପରି ଆମେ ପୂର୍ବରୁ କହିଛୁ ଯେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ଲାଗୁ କରିବା ପଛରେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟର ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ସ୍ଥିତିକୁ ସ୍ୱୀକୃତି ଦେବା ଏବଂ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ସେହି ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ପ୍ରୟୋଗ କରିବାକୁ କ୍ଷମତା ଆଦେଶ କରି ସେହି ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ପଦବୀ ଆଦେଶ କରିବା, ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରୁଥିବା ବ୍ୟତିକ୍ରମ ଏବଂ ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ । ଆମେ ପୂର୍ବରୁ ଉଲ୍ଲେଖ କରିଛୁ ଯେ ବ୍ୟତିକ୍ରମ କରିବାର କ୍ଷମତା ସୂଚିତ କରେ ଯେ ସମ୍ବିଧାନର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥା ସେହି ରାଜ୍ୟ ପାଇଁ

(1) [1951] S.C.R. 747.

ପ୍ରଯୁଜ୍ୟ ହେବ ନାହିଁ ବିଷୟକୁ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ନିରୂପିତ କରିପାରିବେ । ତେଣୁ ଯଦି ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କୁ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ସମ୍ବିଧାନର କୌଣସି ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉଚ୍ଛେଦ କରିବାର କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଏ, ତେବେ ଏହା ଜଣାପଡ଼େ ଯେ ଯେତେବେଳେ ତାଙ୍କୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର କ୍ଷମତା ଦିଆଯାଏ, ସେତେବେଳେ ସେହି କ୍ଷମତାକୁ ଏହାର ବ୍ୟାପକ ସମ୍ଭାବ୍ୟ ବିସ୍ତାରରେ ବିଚାର କରାଯିବା ଉଚିତ । ଯଦି ସେ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ସମ୍ବିଧାନର ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାକୁ ସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ରୂପେ ଉଚ୍ଛେଦ କରିପାରିବେ, ତେବେ ଆମେ ବିଚାର କରିବାର କୌଣସି କାରଣ ଦେଖୁନାହୁଁ ଯେ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ ଉପରେ ଲାଗୁ ହେଉଥିବା ଏକ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର କ୍ଷମତା ସମ୍ବିଧାନର ନଥିଲା । ଆମକୁ ଲାଗୁଛି ଯେ ଯେତେବେଳେ ସମ୍ବିଧାନ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦ ବ୍ୟବହାର କରିଥିଲା, ସେତେବେଳେ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ଥିଲା ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ପାଖରେ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର କ୍ଷମତା ରହିବ, ଯଦି ସେ ଜାମ୍ମୁ-କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସେଗୁଡ଼ିକୁ ଲାଗୁ କରିବା ଉଚିତ ବୋଲି ଭାବନ୍ତି । ଅକ୍ସଫୋର୍ଡ ଇଂରାଜୀ ଅଭିଧାନ (ଖଣ୍ଡ VI) ରେ "ପରିବର୍ତ୍ତନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ଅନ୍ୟ ବିଷୟ ସହିତ "ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା; ଏହାର କିଛି ଗୁଣ ବିଷୟରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ (ବସ୍ତୁ ଭାବରେ); ମୌଳିକ ଅଦଳବଦଳ ବିନା ପରିବର୍ତ୍ତନ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା"।

ସେହିପରି "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ହେଉଛି "କୌଣସି ବସ୍ତୁର ମୌଳିକ ପ୍ରକୃତି କିମ୍ବା ଚରିତ୍ରକୁ ବଦଳ ନକରି ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା ; ଏହିପରି ପରିବର୍ତ୍ତିତ ହେବାର ଅବସ୍ଥାଟି ; ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ" । ଆବେଦନକାରୀଙ୍କ ତରଫରୁ "ଆମୂଳ ପରିବର୍ତ୍ତନ ବିନା ପରିବର୍ତ୍ତନ କିମ୍ବା ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା" ର ଅର୍ଥ ଉପରେ ଗୁରୁତ୍ୱ ଦିଆଯାଉଛି; କିନ୍ତୁ "ପରିବର୍ତ୍ତନ" କିମ୍ବା "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଏହା ଏକମାତ୍ର ଅର୍ଥ ନୁହେଁ । "ପରିବର୍ତ୍ତନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ "ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା" ଅଟେ ଏବଂ "ସଂଶୋଧନ" ର ଅର୍ଥ ହେଉଛି "ଆଂଶିକ ବଦଳାଇବା "। ତେଣୁ ଯଦି ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନର ପଦ୍ଧତିକୁ ପରୋକ୍ଷ ନିର୍ବାଚନକୁ ବଦଳ କରନ୍ତି, ତେବେ ସେ ବାସ୍ତବରେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81ରେ ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କିମ୍ବା ଆଂଶିକ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରୁଥିଲେ ଏବଂ ତେଣୁ ବର୍ତ୍ତମାନର ମାମଲାରେ କରାଯାଇଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ସେହି ଶବ୍ଦର ଶବ୍ଦକୋଷ ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟରେ ମଧ୍ୟ ରହିବ । କିନ୍ତୁ, ଆଇନରେ, "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଆହୁରି ବ୍ୟାପକ ପରିଭାଷା ରହିଛି । ରୋଲାଣ୍ଡ ବୁରୋଙ୍କ ଦ୍ୱାରା "ଶବ୍ଦ ଏବଂ ବାକ୍ୟାଂଶ" ରେ, "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ପ୍ରାଥମିକ ଅର୍ଥ "ସୀମିତ କରିବା" କିମ୍ବା "ନିରୋଧ କରିବା" ଭାବରେ ଦିଆଯାଇଛି କିନ୍ତୁ ଏହାର ଅର୍ଥ ମଧ୍ୟ "ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବା" ଏବଂ ଏପରିକି "ବିସ୍ତାର" କିମ୍ବା "ବଡ଼ କରିବା" ମଧ୍ୟ ହୋଇପାରେ ।

1961 — ପୁରନଲାଲ ଲଖନପାଲ ବନାମ ଭାରତର ରାଷ୍ଟ୍ରପତି — ନ୍ୟାୟାଧୀଶ ୱାଞ୍ଚୁ

ତେଣୁ ଆଇନରେ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥ କେବଳ "ଭିନ୍ନ ଭିନ୍ନ" ହୋଇପାରେ, ଅର୍ଥାତ୍, ସଂଶୋଧନ; ଏବଂ ଯେତେବେଳେ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ କୁହାଯାଇଛି ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତି ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରେ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ସେ ଆଦେଶ ଦ୍ୱାରା ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ କରିଥିବା ପରିବର୍ତ୍ତନ ସହିତ ପ୍ରୟୋଗ କରିପାରିବେ, ଏହାର ଅର୍ଥ ହେଉଛି ଯେ ସେ ଜାମ୍ମୁ କାଶ୍ମୀର ରାଜ୍ୟରେ ଏହାର ପ୍ରୟୋଗରେ ସମ୍ବିଧାନର ବ୍ୟବସ୍ଥାଗୁଡ଼ିକୁ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବେ (ଅର୍ଥାତ୍ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିପାରିବେ) । ତେଣୁ ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ସମ୍ବିଧାନ ସନ୍ଦର୍ଭରେ ଆମକୁ ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ ବ୍ୟବହୃତ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦର ଅର୍ଥକୁ ବ୍ୟାପକ ପ୍ରଭାବ ଦେବାକୁ ପଡିବ ଏବଂ ସେହି ଅର୍ଥରେ ଏହା ଏକ ପରିବର୍ତ୍ତନ ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ କରେ । ଅନୁଚ୍ଛେଦ 370 (1) ରେ ବ୍ୟବହୃତ "ସଂଶୋଧନ" ଶବ୍ଦକୁ କେବଳ ଏପରି ପରିବର୍ତ୍ତନ ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ସୀମିତ ରଖିବାର କୌଣସି କାରଣ ନାହିଁ ଯାହା କୌଣସି "ଆମୂଳ ରୂପାନ୍ତରଣ" କରେ ନାହିଁ । ତେଣୁ ଆମର ମତ ହେଉଛି ଯେ ରାଷ୍ଟ୍ରପତିଙ୍କ ପାଖରେ ପରିବର୍ତ୍ତନ କରିବାର କ୍ଷମତା ଥିଲା ଯାହା ସେ ସମ୍ବିଧାନର ଅନୁଚ୍ଛେଦ 81 ଅଧୀନରେ କରିଥିଲେ । ତେଣୁ ଆବେଦନଟି ବିଫଳ ହୋଇଛି ଏବଂ ଏହା ଖର୍ଚ୍ଚ ସହିତ ଖାରଜ ହୋଇଛି ।

ଆବେଦନକୁ ଖାରଜ କରାଗଲା ।

ଅସ୍ୱୀକରଣ

"ଉପଭାଷାରେ ଅନୁବାଦିତ ରାୟ କେବଳ ମକଦ୍ଦମାରେ ପକ୍ଷଭୁକ୍ତ ବ୍ୟକ୍ତିଙ୍କର ସୀମିତ ବ୍ୟବହାର ଏବଂ ତାଙ୍କ ଆଞ୍ଚଳିକ ଭାଷାରେ ବୋଧଗମ୍ୟ ହେବା ନିମନ୍ତେ ଉଦ୍ଦିଷ୍ଟ ଏବଂ ଅନ୍ୟ କୌଣସି ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ଏହା ବ୍ୟବହାର କରାଯାଇନପାରେ । ସମସ୍ତ ବ୍ୟାବହାରିକ ଏବଂ ସରକାରୀ ଉଦ୍ଦେଶ୍ୟ ନିମନ୍ତେ ରାୟର ଇଂରାଜୀ ସଂସ୍କରଣଟି ପ୍ରାମାଣିକ ବିବେଚିତ ହେବ ଏବଂ ସମସ୍ତ କାର୍ଯ୍ୟାନ୍ୱୟନ ଏବଂ ନିଷ୍ପାଦନ ନିମନ୍ତେ ଏହା ଉପଯୁକ୍ତ ବିବେଚିତ ହେବ ।"

ଭାଷାନ୍ତର :
ମଦନ ମୋହନ ଭୂୟାଁ
ଅନୁବାଦକ
ଓଡ଼ିଶା ଉଚ୍ଚ ନ୍ୟାୟାଳୟ, କଟକ ।